

نمایی از دریاچه هامون در مهر ماه سال ۹۵ - عکس: ابوالفضل بسالی/ایران

از خشکسالی مدیریت تا مدیریت خشکسالی

چگونه ۸۵ درصد ذخایر آبی را هدر دادیم؟

حمید حاجی پور

خبرنگار

بر اساس آمار شرکت مدیریت منابع آب وزارت توانیر، میزان بارش از ابتدای مهر ماه سال جاری تا روز ۲۰ بهمن ماه ۸۷ میلیمتر بوده که این میزان، نسبت به مدت مشابه سال گذشته که ۱۳۶ میلیمتر بوده است با کاهش ۳۶ درصدی روبه‌روست. بر اساس همین آمار، میزان بارندگی سال آبی ۹۶-۹۵ اختلاف ناچیزی با سال پیش دارد اما نسبت به سال آبی ۴۸ سال گذشته که ۱۱۷ میلیمتر بوده، با ۲۶ درصد کاهش روبه‌روست.

باید اشاره کنیم که میانگین بارندگی سالانه کشور حدود ۲۵۰ میلیمتر است که این عدد کمتر از میانگین بارندگی آسیا و حدود یک سوم میانگین بارندگی سالانه جهان است؛ در همین حال سرانه آب جهان ۷ هزار و ۴۰۰ مترمکعب است. بر این اساس وقتی سرانه آب در کشوری زیر هزار و ۷۰۰ مترمکعب در سال باشد، آن کشور دچار تنش کم آبی و خشکسالی محسوب می‌شود. اگر اعداد و ارقام را کنار بگذاریم و سری به شهرهای مختلف کشور بزنیم، خشک شدن بسیاری از مزارع و باغ‌ها خبر از بی‌آبی و خشکسالی می‌دهد. از این رفتن ۱۰ درصد از باغ‌های پسته استان کرمان، خشک شدن ۲۰ درصد از مزارع استان اصفهان و خشکسالی شدید در استان‌های هرمزگان، بزد، خراسان شمالی، سمنان، قزوین و... گویای این است که آب نیست!

خشکسالی و مدیریت

خشکسالی وی‌بی آبی طبیعی یک طرفه و برخی مدیریتی مدیریت شلخته و نابسامان این معضل در سال‌های گذشته نیز یک طرفه، برخی از کارشناسان حتی مدیریت را بهتر بگوییم بی‌مدیریتی خشکسالی را بدتر از خود خشکسالی می‌دانند. چرا که کشور مادر طول تاریخ همواره دوره‌های طولانی خشکسالی را تجربه کرده اما هرگز تا این اندازه آسیب ندیده است. وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است. دولت‌های نهم و دهم در راستای راضی کردن مردم با هر قیمتی، چشم خود را به روی برداشت‌های بی‌رویه از منابع آبی بست و کار راه جایی کشاند که به گفته سازمان حفاظت محیط زیست و متخصصان آبخیزداری، ۸۵ درصد منابع زیرزمینی از دست رفت. این وضعیت در حالی به بدترین شرایط خود رسیده که هنوز برخی از کشاورزان و باغداران، توجهی به وخامت وضعیت ندارند. سفر به اقصی نقاط کشور در طول ۱۱ ماهه گذشته و پرس و جو از مردم و کشاورزان درباره وضعیت خشکسالی گویای این نکته است که بحران بی‌آبی و کم آبی عمیق‌تر از تصور است اما هنوز هستند کسانی که فکر می‌کنند سخت‌گیری در این زمینه بی‌معنی است. محمد باغدار ۶۲ ساله سیرجانی می‌گوید ۵ هکتار از باغ‌های پسته‌اش در طول ۱۵ سال گذشته به خاطر بی‌آبی خشک شده است: «یادم می‌آید قدیم کلی باران می‌بارید. هوا خنک‌تر بود و مثل الان آب حکم طلا نداشت. مشکل بی‌آبی دمارمان را در آورده. اصلاً بارانی نمی‌بارد. ۱۰ سال پیش مجوز می‌دادند چاه عمیق بزنم ولی حالا چاه‌مان هم آب ندارد. من

مجبورم از روستایی که با اینجا چند کیلومتر فاصله دارد برای زنده نگه داشتن درخت‌هایم که عمری برایشان زحمت کشیده‌ام آب بکشم.» وقتی از اومی پرسیم پس آیندگان چه می‌شوند؟ با خنده جواب می‌دهد: «آیندگان که هنوز به دنیا نیامده‌اند. من وزن و بوجه و نوه‌هایم زنده هستم. تا زمانی که زنده هستم هر کاری از دستم بر بیاید انجام می‌دهم. چه فایده دارد بنشینم و نگاه کنم چطور با غم خشک می‌شود و به فکر آیندگان باشم؟ آینده کجا بود!»

وضعیت در روستاهای بم نیز همین طور است. زمانی خرما و پرتقال بم نه تنها به تهران و شهرهای بزرگ بلکه به کشورهای دیگر هم صادر می‌شد ولی حالا نبض تولید و صادرات کندتر از همیشه می‌زند.

زاهد باغدار اهل نرماشیر از توابع بم که به گفته خودش چند سالی است بی‌خیال درختان پرتقالش شده، از بی‌آبی می‌نالند: «اینکه ۱۰۰ درخت پرتقالی که با جان و دل بزرگ کرده‌ام و خشک شدند. اومی گوید: «بم و جیرفت و نرماشیر به آب و هوا و سرسبزی اش معروف بود. باران‌های خوبی تا همین چند سال پیش می‌بارید و هیچوقت مشکل بی‌آبی نداشتیم. نمی‌دانم چرا خدا برکتش را قطع کرد. اینجا زیر درختان بلند نخل، پرتقال می‌کاشتند. تابستان خرما می‌چیدیم، پاییز هم پرتقال و نارنگی، ولی حیف که خشکسالی خیلی از درختانمان را از بین برد. فقط نخل باقی مانده‌اند. ۶۵ سال دارم و توی عمرم چنین چیزی ندیده‌ام که سال به سال بگذرد و باران نبارد.»

حرف‌های زاهد را تقی صیفی کار جیرفتی هم تکرار می‌کند: «هلایل رود خیلی وقت است خشک شده. زمانی آنقدر باران می‌بارید که آدم می‌توسید هلایل طغیان کند و سیل شهر را ببرد. حیف که دیگر نه از آن باران‌ها خبری است

نه از آبی که پشت سد جمع شود. من تا ۱۰ سال پیش ۵ هکتار زمین داشتم که گوجه و خیار و بادمجان و کدو و هندوانه می‌کاشتم. حالا آنقدر وضعیت خراب شده که تنها یک هکتار از زمینم را می‌توانم صیفیجات بکارم.» وضعیت خشکسالی در هرمزگان وخیم‌تر از هر جای دیگری است. آنقدر وخیم که برای مناطق غربی این استان از رودخانه کارون لوله کشیده‌اند و برای مناطق ساحلی هم آب شیرین کن زده‌اند تا مردم دست کم آبی برای نوشیدن داشته باشند.

عبدالقادر شتربان اهل بندر «مقام» از توابع بخش «چارک» است. او از روزهایی می‌گوید که روستای شان نزدیک به ۹۰۰ نفر جمعیت داشته و مردم گذشته از ماهیگیری، کشاورزی هم می‌کرده‌اند: «تا همین ۱۰ سال پیش وضع مان خوب بود. مشکل کم آبی نداشتیم.

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

نخل‌ها بار می‌داد، باغ پرتقال و نارنگی و انبه داشتیم. ولی بی‌آبی همه را خشک کرد. خیلی از اهالی روستا وقتی دیدند حتی آب برای نوشیدن هم ندارند به بندر لنگه و بندر عباس مهاجرت کردند. اگر دولت آب شیرین کن نمی‌زد همین ۳۰۰-۲۰۰ نفر آدم هم اینجا نبودند. نگاه کنید ببینید چقدر این طرف‌ها آب انبار وجود دارد. روستای ما حداقل ۲۰ آب انبار دارد. زمانی آنقدر باران می‌بارید که از همین آب انبارها استفاده می‌کردیم ولی الان خیلی وقت است که حتی باران‌های موسمی نمی‌بارد. فعلاً با ماهیگیری زندگی مان را می‌چرخانیم. خدایه داد آنهایی برسد که دریا و ماهی ندارند.»

از غرب هرمزگان تا بشاگرد در شرقی‌ترین منطقه این استان نزدیک به ۸ ساعت راه است. راه پر پیچ و خمی که جز دریا خبر دیگری از آب نیست. وضعیت در بشاگرد بدتر از هر جای دیگری است. در زمستانی که انتظار بارندگی و پر شدن چشمه‌های رود اینجا آب جیره بندی است. خبری هم از آب لوله‌کشی نیست. مردم بسنده می‌کنند به آب‌هایی که در برکه‌ها و چشمه‌ها جمع می‌شود. همه ۴۵ هزار جمعیت این منطقه با مشکل شدید آب روبه‌رو هستند و حتی برخی از آنها آبی برای نوشیدن ندارند. روشن ۵۲ ساله اهل روستای «سندرک» که می‌خواهد از روستای آبا و اجدادی‌شان دل بکند و به «هشت بندی» برود، می‌گوید: «تابستان‌ها باران‌های خوبی در این منطقه می‌آمد. پاییز و زمستان هم همین طور. باغ و زمین کشاورزی داشتیم. حالا ببینید چی داریم؟ هیچ چیز جز چند خانه کاهگلی. حتی آب برای خوردن نداریم. هر ۱۵ روز یکبار حمام می‌کنیم. آن هم با ۲ بطری یک ونیم لیتری. خب اینکه نمی‌شود زندگی!»

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است

وزارت جهاد کشاورزی اعلام می‌کند در دولت‌های نهم و دهم حدود ۳۰۰ هزار حلقه چاه غیرمجاز حفر شده که در تاریخ کشور بی‌سابقه است. همچنین در این دوره ۷۵ میلیارد متر مکعب آب شیرین بدون پشتوانه از منابع زیرزمینی برداشت شده که برابر با ۲۷ سال برداشت است